

Ewa Frankiewicz

"Dylematy współczesnej rodziny –
praktyczne rozwiązania", Zofia
Frączek, Barbara Lulek, Rzeszów
2013 : [recenzja]

Pedagogika Rodziny 3/3, 177-181

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Ewa Frankiewicz

Lubelska Szkoła Wyższa w Rykach

Recenzja: Red. Naukowa: Zofia Frączek, Barbara Lulek: Dylematy współczesnej rodziny – praktyczne rozwiązania/ Dilemmas of Contemporary Family – Practical Solutions. Rzeszów 2013, TN Rzeszów, ss. 292.

Postępujące przemiany życia społecznego, których wyrazem staje się coraz częściej instrumentalizm oparty na kalkulowaniu własnego interesu, edukacja masowa i jej coraz bardziej dokuczliwe ograniczenia, rewolucja obyczajowa i prymitywizacja kultury nie ominęły również rodziny. Coraz częstsze w rodzinach przypadki patologii sprawiają, iż rodzina nie potrafi sobie poradzić z wykonywaniem podstawowych- przypisanych jej – funkcji społecznych i nie jest w stanie wywiązywać się z elementarnych powinności wobec własnych dzieci.

Nie powinniśmy zapominać o tym, iż rodzina buduje zdrowe fundamenty życia społecznego. Dlatego należy rodzinę wspierać w jej różnorodnych wysiłkach i zabiegach, o czym wszakże nasze państwo zdaje się zapominać całkowicie. W powszechnym odbiorze medialnym pojawia się coraz więcej tematów poruszających dyskusję na temat dzietności, niedostatków rozrodczości typu „In vitro” oraz metod zapobiegania ciąży. Świadczy to o coraz słabszej pozycji państwa w tym zakresie i dominacji czynników nie zawsze kompetentnych pod względem naukowym.

Na temat współczesnej rodziny, jej kondycji materialnej, psychologicznej, wychowawczej i edukacyjnej istnieje bogata literatura prezentująca najczęściej rezultaty badań empirycznych realizowanych w rozmaitych ośrodkach naukowych krajowych i zagranicznych. W natłoku rozmaitych dywagacji o dyskusyjnym charakterze pobrzmiewa też pytanie o realną politykę prorodzinną naszego państwa, której przejawy – w istocie – trudno wyraźnie dostrzec w życiu codziennym, w gonitwie za pracą w kontekście słynnego już „wyścigu szczurów”.

Wydana w bieżącym roku kalendarzowym recenzowana praca należy do tej samej kategorii literatury, poświęconej złożonym zagadnieniom współczesnej rodziny nie tylko polskiej. Opracowana pod redakcją naukową Z. Frączek i B. Lulek z Uniwersytetu Rzeszowskiego zawiera zróżnicowany materiał porównawczy, który wszakże skłania czytelnika do refleksji akcentując aspekt praktycznych rozwiązań pomocowych funkcjonowania rodziny w czasie współczesnym. Zważywszy na jej walory i praktyczne nastawienie należałoby ją rozpatrywać w sensie przydatności poznawczej wraz z wydaną rok wcześniej, także przez Towarzystwo Naukowe w Rzeszowie, pracą zbiorową redagowaną przez trio redaktorskie w osobach A. Garbarza, Z. Frączek i B. Lulek pod wymownym tytułem: *Rodzina w obliczu przeobrażeń społecznych. Family Facing Social Transformations*. Rzeszów 2012, ss. 344.

Praca pod redakcją naukową Z. Frączek i B. Lulek posiada spójną i zwartą konstrukcję podzieloną na cztery rozdziały dopełniające się wzajemnie. I tak rozdział pierwszy nosi tytuł *Rodzina wobec wyzwań społecznych. „Współczesne dylematy i rozwiązania”* (s. 15–57), a na jego treść składają się 4 rozprawy 5 autorów. Refleksje te otwiera rozprawa Jerzego Kułaczkowskiego, zatytułowany „Wychowanie dziecka w rodzinie wobec współczesnych wyzwań” (s. 16–24). Jego autor koncentruje się na zagadnieniach narastających niewłaściwych zachowań wśród dzieci i młodzieży i snuje refleksję o genezie samego zjawiska, jego kontekście społecznym i propozycjach minimalizowania skutków. Tekst oparty nie tylko na tekstach wypracowanych przez Kościół Katolicki i Biblii, lecz odwołujący się również do poglądów innych autorów. Z punktu widzenia potrzeby powrotu do chrześcijańskich źródeł oraz dominacji liczebnej rzymskokatolików w naszym kraju, tekst zasadny i pozwalający na refleksje o nieudolności oddziaływań duszpasterskich i ich przyczynach społecznych, metodologicznych i merytorycznych. Z kolei rozprawa „Rodzicielskie kompetencje jako czynnik wychowania w rodzinie” (s. 25–32) pióra dwóch badaczy ukraińskich z Równego, napisana w języku angielskim, ukazuje podstawowe uwarunkowania słabości wychowawczej ukraińskiej rodziny współczesnej spowodowane jej ubóstwem, bezrobociem rodziców oraz trudnymi warunkami życia. Praca oparta na ukraińskich dokumentach i podstawach prawnych oraz naukowych opracowaniach ukazujących interesujący wizerunek ukraińskiej rodziny w czasach postsowieckiej transformacji społeczno-politycznej niepodległej Ukrainy jako państwa aspirującego do Unii Europejskiej. Kolejna rozprawa, tym razem Z. Frączek „Współczesna rodzina polska w obliczu wykluczenia społecznego” (s. 33–46), ukazuje znacznie szersze spectrum społecznego wykluczenia, przyczyny owego zjawiska społecznego i formuły przeciwdziałania mu ze strony państwa polskiego. Artykuł wart szerszego upowszechnienia z racji nowatorskich wątków interpretacyjnych. Analizy rozdziału pierwszego zamyka ciekawy tekst pióra S. Barana z Uniwersytetu Rzeszowskiego na temat „Kondycja współczesnego ojcostwa – zagrożenia i wyzwania” (s. 47–57).

Jeśli pojęcie kryzys ma być potwierdzeniem stanu polskiej rodziny współczesnej to szczególnie wymiar tegoż kryzysu pozostaje zasługą niedostatku obecności ojca jako istotnego elementu systemu wychowania w rodzinie. Jego pozycja i autorytet zostały po drugiej wojnie światowej ogromnie zachwiane zarówno w obrębie tzw. cywilizacji zachodniej, jak i u nas, gdzie do niedawna wszechwładnie panował socjalizm. Hasło akcentowane przez B. Mierzwińskiego w 2011 roku *Mężczyźno, gdzie jesteś?*, z którym są związane próby odbudowy autorytetu ojca w rodzinie powinno zyskać należną rangę społeczną i wychowawczą.

Drugi rozdział pracy zbiorowej zatytułowany „Rodzina z zaburzeniami – przyczyny, przejawy, skutki” jest znacznie obszerniejszy i tworzą go rozprawy 8 autorów (s. 59–152). Fakt ten uwarunkowany jest przede wszystkim zasobem literatury znacznie chętniej zajmującej się złożonymi przyczynami zaburzeń i ich skutkami osobowymi oraz społecznymi. Tę część książki otwiera rozprawa Profesora M. Radochońskiego z Uniwersytetu Rzeszowskiego pod tytułem „Funkcjonowanie rodziny z perspektywy dzieci z zaburzeniami zachowania i ich rodziców” (s. 60–67). Tekst niedługi, lecz poznawczo i metodologicznie niezwykle przydatny z punktu widzenia jego poprawności merytorycznej i metodologicznej. Autor odpowiada w nim na trzy podstawowe pytania: w jaki sposób rodzice i ich dorastające dzieci z zaburzeniami zachowania oceniają spójność i adaptacyjność swoich rodzin?; W jaki sposób rodzice i ich dorastające dzieci z zaburzeniami zachowania oceniają komunikację w swoich rodzinach?; Jakie różnice występują pomiędzy dziećmi z zaburzeniami zachowania a ich rodzicami w zakresie percepcji funkcjonowania rodziny w wymiarze spójności i adaptacyjności oraz komunikacji rodzinnej? Autor następnie rysuje perspektywę metodologiczną w kontekście interpretowania wyników przeprowadzonych badań empirycznych. Jako całość artykuł niezwykle klarowny i zachęcający do własnej refleksji niemal każdego czytelnika. Swoistą kontynuacją rozważań M. Radochońskiego jest rozprawa pióra B. Lulek pod tytułem „Wybrane aspekty komunikacji pomiędzy rodzicami i dziećmi w rodzinach dotkniętych emigracją zarobkową jednego z rodziców” (s. 68–84) przygotowany w języku angielskim. Autorka niezwykle dobitnie akcentując poruszane zagadnienia ukazuje nierozzerwalny związek rodziny z procesami dziejącymi się w jej najbliższym otoczeniu. Omawia wprawdzie wybrane aspekty tych zjawisk, lecz równocześnie rysuje syntetyczny obraz przemian dając w ten sposób wiele do myślenia aktywnemu czytelnikowi. Jeśli bowiem występują zakłócenia komunikacyjne między rodzicami i dziećmi nie może istnieć poprawna i pełna komunikacja w rodzinie, oczywiście ze szkodą dla wszystkich jej członków i najbliższego im środowiska. Kolejny tekst pióra M. Urbańskiej, pod tytułem „Praca zawodowa kobiet a funkcjonowanie rodziny” (s. 85–100), poddaje analizie kwestię zawodowej pracy kobiet w kontekście funkcjonowania rodziny jako komórki społecznej. Ukazuje autorka, w ujęciu historycznym, stosunek społeczeństwa do pracy zawodowej kobiet, wykonywanej poza domem i ewoluowanie damskich aspiracji

edukacyjnych. Autorka nie unika zagadnień trudnych i niejednoznacznych, co znacznie podnosi wartość jej rozprawy. Przedmiotem rozważań autora kolejnej pracy, Krzysztofa Głowiaka jest „Dziecko rodziców migrujących zarobkowo” (s. 101–116). Autor, pracownik PWSZ w Krośnie, podjął próbę zarysowania sytuacji rodzinnej dziecka, którego rodzice wyjechali poza granice kraju w celach zarobkowych. Szczególny nacisk w analizie położony został na kwestie szkolne i prawne, gdyż to problem niezwykle istotny i zarazem bardzo aktualny w przypadku wielu rodzin. Dodajmy, iż wspomniane zjawisko znacznie się nasiliło po wejściu Polski do Unii Europejskiej i jego skala nie maleje, lecz stabilizuje się na wysocenie niekorzystnym poziomie. Zatem wiele normalnych dotąd relacji rodzinnych wystawionych jest na bolesne próby przetrwania. Triada autorów lubelskich A. Grabowiec, A. Bochniarz i J. Bogucki przygotowała rozprawę opartą na analizie przeprowadzonych badań empirycznych na temat „Poczucie koherencji jedyneków i młodzieży posiadającej rodzeństwo” (s. 117–133). Celem tej rozprawy było ustalenie czy poczucie koherencji i jego elementy składowe różnicują w sposób istotny jedyneków i młodzież posiadającą rodzeństwo. Okazało się wbrew oczekiwaniom, iż nie jest to zjawisko istotne statystycznie. Artykuł źródłowy, rzetelny i dodatkowo ukazujący całą złożoność procesu badawczego. Warty refleksyjnego przeczytania.

Rozprawą zamykającą rozdział drugi jest opracowanie M. Papier, absolwentki Uniwersytetu Rzeszowskiego, pod tytułem „Udział rodziny w profilaktyce zachowań ryzykownych dzieci i młodzieży” (s. 134–152). Autorka położyła szczególny nacisk na kwestię objęcia oddziaływaniami profilaktycznymi całych rodzin z rodzicami włącznie. Tekst interesujący poznawczo i refleksyjnie.

Rozdział trzeci pracy zbiorowej „Pomoc rodzinie w świetle regulacji prawnych” (s. 153–221) tworzą rozprawy czwórki autorów: Piotra Zawady, Krystiana Założnego, Wojciecha Dyląga i Agnieszki Radoń. Jest to rozdział skromniejszy pod względem objętości, co jednak wcale nie oznacza mniejszej wartości poznawczej. Autorzy bowiem koncentrują się na kwestii prawa do pracy jako wyzwaniu dla rodzin i analizują kwestię na podstawie wyników badań empirycznych (s. 154–173), problem prawa pracy i oczekiwania osób wychowujących dzieci (s. 174–191), na wybranych zagadnieniach prawa pracy w służbie rodziny (s. 192–205) oraz problemów prawnego wsparcia rodzinom z problemem alkoholowym (s. 206–221). Rozdział poznawczo inspirujący głównie z powodu dokonanego wyboru zagadnień do analizy.

W rozdziale czwartym zawarto „Filozoficzne, prawne i polityczne aspekty funkcjonowania rodziny” (s. 223–292). Zbudowano go z opracowań pięciu autorów: Anny Habrat, Piotra Szreniawskiego, Dobrochny Minich, Andrzeja Frączka i Łukasza Sekundy. W sumie ukazano i naświetlono problemy potrzebne poznawczo i wymagające aktualizacji.

Uwagi podsumowujące

Lektura recenzowanej pracy zbiorowej nasuwa pewne spostrzeżenia i wnioski. Redakcja tomu pod względem merytorycznym i metodologicznym nie nasuwa obiekcji i zastrzeżeń. Wszystkie opublikowane prace oparte na bogatym materiale źródłowym i rezultatach badań empirycznych, często koncepcyjnie bardzo nowatorskich i jako takie potrzebnych pedagogom, psychologom, socjologom, historykom oraz pedagogom porównawczym. Dobrze, że w tekście znalazły się prace nie tylko autorów polskich, lecz i zagranicznych, w tym również publikowane w języku angielskim. Ponadto wszystkie prace zaopatrzone w streszczenia i tytuły tłumaczone na język angielski. W dodatku oszczędny w słowa wstęp dobrze wprowadza czytelnika w problematykę oraz ideowe założenia książki. Polecam nauczycielom, rodzicom i wychowawcom dzieci i młodzieży.